

*Гримська М. І.,
к. політ. н., доцент, КНУТШ.*

КРАЙНІ ПРАВІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ АВСТРІЇ: ДОЛАЮЧИ ЕФЕКТ ХАЙДЕРА

Анотація. Охарактеризовано сутність так званого «ефекту Хайдера» як одного з основних факторів зростання електоральної підтримки Партії свободи Австрії. Розкрито історію становлення партії та окреслено її ідеологічні засади. Представлено інші крайні праві політичні партії Австрії та висвітлено специфіку їх функціонування.

Ключові слова: ідеологія, політичні партії, крайні праві політичні партії, Австрія, Демократична прогресивна партія, Націонал-демократична партія, Партія свободи Австрії, Альянс за майбутнє Австрії, Команда Штронаха за Австрію.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття приніс нову хвилю радикалізації електоральних преференцій в європейських країнах. Різке збільшення рівня міграції з одночасною необхідністю скорочення соціальних витрат держави у зв'язку з економічною кризою спонукають громадськість до підтримки крайніх правих політичних партій, які позиціонують себе як спроможні вирішити ці проблеми через наголос на необхідності збереження національної ідентичності та всебічному захисті національних інтересів. Результати виборів у країнах ЄС протягом 2010-2015 рр. демонструють суттєве зростання електоральної підтримки цих політичних партій та посилення їх впливу на політичний порядок денний. Це відбувається практично в усіх державах Європи, в тому числі і в тих, де крайні праві були частиною партійно-політичної системи уже тривалий час. Серед цих держав на особливу увагу заслуговує Австрія. Найуспішніша в країні Партія свободи Австрії є, разом з тим, однією з найвідоміших крайніх правих політичних партій у світі і часто використовується за взірць розвитку політичних організацій цієї групи. Здобуття нею високого рівня підтримки пов'язують з ім'ям її колишнього лідера — Йорга Хайдера. У засобах масової інформації та наукових джерелах можна навіть зустріти такий термін як «ефект Хайдера», який показує вплив цієї особистості на еволюцію Партії свободи Австрії. Разом з тим, ця партія не єдина крайня права політична сила в країні і, якщо згадки про неї ще можна зустріти у вітчизняних політологічних публікаціях, то інші крайні праві залишаються поза увагою.

Актуальність дослідження та зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Зважаючи на євроінте-

граційні прагнення нашої держави, краще розуміння політичної ситуації в європейських країнах має стати важливим завданням української політології. Крайні праві політичні партії — це одна з найбільш динамічних у розвитку груп політичних партій в Європі. Поступова радикалізація електоральних преференцій в державах ЄС впливає не лише на внутрішню ситуацію, а й на стосунки цих країн з Україною. Це і зумовлює необхідність вивчення крайніх правих політичних партій в європейських державах і робить дане дослідження актуальним та своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки крайні праві політичні партії стали невід'ємною частиною політичного життя Австрії одразу ж після II світової війни, ця держава досить часто розглядається у відомих дослідженнях крайніх правих в зарубіжній політології. Зокрема, австрійські крайні праві політичні партії проаналізовано у працях таких вчених як Д. Арт, М. Вільямс, Т. Гівенс, О. Грубер, Ф. Дункан, П. Ігнаці, Р. Ітвелл, П. Меркл, К. Мудде, П. Норріс, Д. Стокемер, та ін.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячено статтю, та новизна. Незважаючи на дедалі зростаючу увагу західних науковців до проблематики крайніх правих політичних партій, в українській політології такі дослідження лише починають з'являтися. І якщо наукове вивчення загальних проблем (історія крайніх правих, їх ідеологія і т.д.) ще здійснюється, то детальне вивчення окремих країн практично відсутнє. Дана стаття має на меті комплексний аналіз крайніх правих політичних партій в Австрії з особливою увагою до менш відомих у порівнянні з Партією свободи Австрії політичних сил. Таке дослідження дасть змогу краще зрозуміти сьогодення та майбутнє даної групи політичних партій у цій державі.

Висвітлення основного матеріалу дослідження. Першою крайньою правою партією у післявоєнній історії Австрії стала Ліга (Федерація) незалежних, заснована у 1949 р. [1, с. 105]. Партія відстоювала ідеї націонал-лібералізму та об'єднувала, передусім, колишніх нацистів та прихильників об'єднання з Німеччиною у «велику» німецьку державу. Ідеологія та риторика партії ґрунтувались на відчутті ностальгії за колишньою величиною імперії та втоми від неоднозначного

трактування минулого держави. Такі погляди підтримала досить значна частина населення. У 1949 р. на парламентських виборах за партію проголосували 11,7% виборців, у 1951 р. кандидат на посаду президента одержав 15,4% голосів. Однак цю підтримку не вдалось зберегти і протягом наступних десятиліть партія залишалась на третьому місці, здобуваючи 5-7% голосів на національних виборах та по декілька мандатів на місцевому рівні [2].

У 1956 р. партія була перейменована на Партію свободи Австрії. Прагнучи покращити становище, було здійснено спробу перевизначити і ідеологічні засади. Зокрема, у певний момент своєї історії партія почала схилитись до цінностей лібералізму та навіть на короткий час була прийнята до Ліберального інтернаціоналу. Найбільшим успіхом цього періоду вважається її участь у формуванні уряду спільно з Соціал-демократичною партією Австрії у 1983 р. Лідер Партії свободи Австрії Норберт Стегер зайняв посаду віце-канцлера [3, с. 112].

Ситуація змінилась у другій половині 1980-х рр. Всередині партії росло невдоволення поміркованістю позицій партії та особливо її союзом з соціал-демократами. Збільшувався вплив радикальних молодіжних організацій та об'єднань ветеранів всередині партії, які зрештою спромоглись змінити лідера і обрати на цю посаду Йорга Хайдера. Харизма та організаційні здібності дозволили Й. Хайдеру повернути партію на позиції крайньої правої ідеології, які вона відстоює і сьогодні. Саме у той момент в суспільстві виникла потреба у сильній опозиції, яка б змогла ефективно протистояти тривалому союзу двох найбільш політичних партій і Партія свободи Австрії зуміла цю нішу зайняти. Деяка частина електорату підтримувала і особисто Й. Хайдера, який був дуже вмілим оратором і послідовно відстоював ідеали та цінності крайніх правих. Через це зростання Партії свободи Австрії часто пов'язують з так званим «ефектом Хайдера», показуючи цим вплив даного голови партії на її історію. Рівень підтримки політичної сили почав зростати уже в перші роки перебування Й. Хайдера на керівній посаді і зберігся і до сьогодні, незважаючи на зміну керівництва та низку скандалів. Зокрема, у 2013 р. на парламентських виборах за партію проголосувало 20,5% виборців, у деяких землях її підтримка уже перевищує 30%, а на виборах до Європейського парламенту у 2014 р. Партія свободи Австрії стала першою в країні, набравши майже 19% голосів виборців [4].

Вплив Партії свободи Австрії на політичний порядок денний у цій країні є беззаперечним. Разом з тим, ця партія не є єдиною австрійською

крайньою правою політичною силою. Час від часу тут з'являються інші політичні партії, які також здобувають певну підтримку, що свідчить про деяке незадоволення електорату крайніх правих діями Партії свободи Австрії і його схильність голосувати за конкурентів у разі наявності. Цікавою тенденцією є виникнення та посилення таких партій у кризові для Партії свободи Австрії періоди, що, знову ж таки, підкреслює домінуюче становлення найбільшої партії, але водночас і про те, що вона не повною мірою відповідає очікуванням крайнього правого електорату.

Як уже було зазначено вище, після значного успіху у перші роки свого існування, Партія свободи Австрії пережила декілька десятиліть відносної маргіналізації, які характеризувались падінням рівня підтримки та частковим відходом від традиційної ідеології. Саме у цей час почали виникати інші крайні праві політичні партії, серед яких варто відзначити дві — Демократична прогресивна партія та Націонал-демократична партія.

Демократична прогресивна партія була заснована у 1955 р. колишнім впливовим членом соціал-демократичної партії, колишнім міністром внутрішніх справ Францом Ола. Активну політичну діяльність партія розпочала з середини 1960-х рр., висуваючи своїх кандидатів на вибори різного рівня. Зокрема, Демократична прогресивна партія двічі взяла участь у парламентських виборах, здобувши 3,28% голосів у 1966 та 0,3% у 1970. Партія висувала своїх кандидатів і на рівні земель. Зокрема, у Бургенланді у 1968 р. за партію проголосували 0,41% виборців, у Нижній Австрії у 1969 р. — 0,6% виборців, у Верхній Австрії — 0,53% виборців. Єдиною землею, де Демократична прогресивна партія спромоглась здобути три мандати, був Форарльберг, де у 1969 р. її результат становив 5,21%, однак уже в 1973 р. вона втратила представництво і тут, одержавши лише 0,34% [5]. Одним з факторів, що вплинули на поступову втрату партією підтримки, став відхід з політики її засновника та голови, що зрештою призвело до припинення існування.

Друга партія, яка виникла приблизно у той же час, була Націонал-демократична партія. Вона була створена у 1967 р. колишнім членом Партії свободи Австрії Норбертом Бюргером, який був незадоволений її переходом на помірковані позиції. На його переконання, підтримку можна було здобути лише через використання притаманних крайнім правим організаціям насильства, вуличних акцій, навіть терористичних актів. Однак це не принесло очікуваних результатів. Партія лише один раз взяла участь у виборах до парламенту (у 1970 р.) і здобула 0,1% голосів виборців. Результати були низькими і на виборах до

земельних парламентів. У Бургенланді партія отримала 0,29% у 1977 р. та 0,23% у 1982 р., у Нижній Австрії — 0,25% у 1969 р. та 0,1% у 1979 р., Верхній Австрії — 0,38% у 1973 р., Штірії — 0,08% у 1970 р., Відні — 0,02% у 1978 р. Зрештою, за екстремізм та застосування насильства у 1988 р. діяльність партії була заборонена. Після того Н. Бюргер зробив спробу заснування ще декількох політичних організацій, але вони існували лише короткий період і не здобули підтримки [6, с. 109].

Наступний кризовий період історії Партії свободи Австрії, який сприяв виникненню та розвитку інших крайніх правих політичних організацій, розпочався у 1999 р., коли партія посіла друге місце на парламентських виборах, здобувши 26,9% голосів. Це дало їй можливість сформувати коаліційний уряд спільно з Австрійською народною партією. Хоча Партія свободи Австрії відмовилась від посади канцлера, незважаючи на те, що саме вона отримала більше голосів ніж партнер по коаліції, входження крайньої правої політичної партії до головного виконавчого органу викликало хвилю протестів всередині країни та накладення міжнародних санкцій з боку Європейського союзу. Для стабілізації ситуації Й. Хайдер подав у відставку з посади голови. Зміна керівництва, неприйняття зарубіжних партнерів Партії свободи Австрії, а також формування нею коаліції з християнськими демократами негативно позначились на рівні підтримки партії і у 2000 р. за неї проголосувало лише 10% виборців. Це спричинило внутрішньопартійні конфлікти, які призвели до виходу Й. Хайдера з партії та заснування ним у 2005 р. власної політичної сили під назвою «Альянс за майбутнє Австрії» [7, с. 114].

Виникнення двох крайніх правих політичних партій з практично однаковою ідеологією дещо дезорієнтувало електорат. З одного боку, у Партії свободи Австрії уже сформувалось ядро прихильників, які підтримували її на виборах. З іншого боку, тепер уже ця партія була змушена долати «ефект Хайдера», який приніс їй популярність. Дослідники стверджують, що частина виборців голосували особисто за нього і були схильні до зміни електоральних вподобань на користь новоствореної партії. Тим більше, що Й. Хайдер апелював до звичної для нього проблеми імміграції, що змушувало Партію свободи Австрії шукати можливостей для відмежування та створення свого унікального продукту.

Конкуренція між двома партіями найяскравіше проявилась у перші роки після розколу. На парламентських виборах за Партію свободи Австрії тоді проголосували 11% виборців, що дало їй

21 мандат. Альянс за майбутнє Австрії також зумів потрапити до парламенту з 6 депутатами (4,1% голосів). Уже через два роки популярність Альянсу зросла ще більше. Партія здобула 10,7% голосів і отримала 21 парламентський мандат, в той час як за Партію свободи Австрії проголосувало 17,5% виборців, що дозволило їй делегувати 34 представників до національного парламенту. На місцевому рівні протистояння було меншим, але все ж присутнім. Альянс за майбутнє Австрії найбільшу підтримку здобував у рідному для Й. Хайдера регіоні Каринтії, в той час як у інших його підтримка не перевищувала кількох відсотків. Наприклад, у 2005 р. у Штірії за Альянс проголосувало всього 1,72% виборців, в той час як за Партію свободи — 4,6%, у Відні того ж року — 1,15%, за Партію свободи — 14,8% [8].

Разом з тим, Альянс за майбутнє Австрії не зумів зберегти свої перші успіхи. Оскільки ідеологічно партія була практично ідентичною до Партії свободи Австрії, виборці, для яких власне цінності були головним критерієм голосування, схилились до підтримки більш відомої партії з тривалою історією та перемогами. Відтак, популярність Альянсу за майбутнє Австрії базувалась суто на харизматичності Й. Хайдера [9, с. 80-81]. Тому його загибель в автомобільній аварії у 2008 р. суттєво послабила партію і змусила її зосередити свою увагу в основному на Каринтії. У цьому регіоні підтримка партії ще деякий час зберігалась на високому рівні. Зокрема, у 2009 р. за неї проголосувало 44,9% виборців і її представник Герхард Дюрфлер був обраний губернатором регіону. В інших землях, де Альянс за майбутнє Австрії брав участь у виборах, здобути ним відсотки були значно нижчими: 0,72% у Нижній Австрії у 2008 р., 2,83% у Верхній Австрії у 2009 р., 3,7% у Зальцбурзі у 2009 р., 2,98% у Штірії у 2010 р., 1,33% у Відні у 2010 р. [10].

Зменшувалась і підтримка партії на загальнонаціональному рівні. Зокрема, у 2009 р. вона не змогла потрапити до Європейського парламенту, здобувши 4,6% голосів. У 2014 р. її результат на європейських виборах впав до 0,5%. У 2013 р. партія втратила представництво і у національному парламенті, одержавши лише 3,5% голосів, в той час як Партія свободи Австрії здобула підтримку 20,5% виборців. Ситуація погіршилась навіть у Каринтії, де у 2014 р. Альянс за майбутнє Австрії одержав лише 2 мандати (6,4% голосів). Внаслідок електоральних невдач спочатку деякі впливові члени партії вирішили повернутись до Партії свободи Австрії, а після поразок у Каринтії таке рішення було прийнято більшістю членів. Незважаючи на це, формально партія продовжує існувати. Зокрема, вона продовжує вести

комунікацію з виборцями, в тому числі через соціальні мережі та веб-сайт, які регулярно оновлюються. У 2014 р. було прийнято і оновлену програму принципів, де ще раз було підкреслено відданість ідеології крайніх правих [11].

Поява та успіхи Альянсу за майбутнє Австрії ще раз підтвердили існування у суспільстві запити на інші крайні праві політичні сили, які б кинули виклик монополії Партії свободи Австрії на цьому ідеологічному полі. Це стало особливо актуальним у другій половині ХХ ст., коли загострилась проблема імміграції до країни у поєднанні з необхідністю оптимізації використання бюджетних коштів через економічну кризу. У 2012 р. цю нішу спробувала зайняти «Команда Штронаха за Австрію». Її засновник — канадський бізнесмен-мільярдер австрійського походження Франк Штронах. Партія також відстоює крайню праву ідеологію, але основний акцент робить не стільки на імміграції і збереженні національної ідентичності, скільки на антисистемності. У програмних документах партії стверджується, що притаманна Австрії професіоналізація політики призводить до відчуження влади від народу. Перебуваючи тривалий час на посадах, політики забувають про його інтереси, схилившись до корупції, кумівства тощо. Тому партія виступає за обмеження термінів повноважень, що, з її погляду, сприятиме залученню до управління державою талановитих людей з інших сфер, насамперед з бізнесу, і дозволить значно краще управляти державою. В інших питаннях, зокрема у ставленні до Європейського союзу, партія дотримується типових для крайніх правих політичних партій позицій, виступаючи за об'єднання суверенних народів з власними грошовими одиницями на противагу подальшій передачі влади «бюрократам з Брюсселю» [12].

Команда Штронаха за Австрію змогла здобути електоральну підтримку одразу ж у перші роки після свого заснування. Так, у 2013 р. вона взяла участь у виборах до кількох земельних парламентів і здобула представництво в деяких з них. У Нижній Австрії партію підтримали 9,8% виборців, що дозволило їй делегувати 5 своїх представників до парламенту землі, у Зальцбурзі — 8,3% (3 мандати), у Тіролі — 3,36%. Варто відзначити і успіх навіть у Каринтії, де партія конкурувала з двома іншими крайніми правими політичними силами. Тут Команду Штронаха за Австрію підтримало 11,2% виборців (4 мандати) [13].

Успішною можна вважати і передвиборчу кампанію до національного парламенту. Уже на перших своїх виборах у 2013 р. Команда Штронаха за Австрію змогла здобути представництво (11 депутатів) з результатом 5,7% голосів. Серед

факторів, які сприяли такому успіху, варто відзначити, насамперед, особистість самого Штронаха. Будучи впливовим бізнесменом, він мав особисті зв'язки з багатьма австрійськими політиками, підприємцями тощо ще до приходу у політику і зумів їх вдало використати, деякі з них навіть вступили в його партію [14]. Важливою була і відмінність у риториці — ті виборці, які підтримували ідеологію крайніх правих, але не поділяли надто радикального, з їх погляду, ставлення до імміграції, через яке ці партії часто називають расистськими, підтримали власне цю нову партію. Безперечно, сприяла успіху і наявність грошей — Ф. Штронах з готовністю витрачав на передвиборчі кампанії і особисті кошти.

Разом з тим, сам Ф. Штронах вважав такі результати незадовільними. Враховуючи величезні витрати на вибори, він ставив значно вищі цілі та очікування. Це стало причиною відходу ним з політики уже через два роки після заснування партії. У 2014 р. він склав мандат та зосередився на підприємницькій діяльності [15]. За ним пішли і деякі інші впливові політики, які повернулись до інших політичних сил. Це дещо дестабілізувало ситуацію в партії і стало причиною її відмови від участі у виборах до Європейського парламенту у 2014 р. Тим не менше, партія продовжує існувати і далі намагається потрапити у представницькі органи різного рівня, насамперед на місцевому рівні. У 2015 р. Команда Штронаха йшла у Бургенланді спільно з місцевою ініціативою «Список Бургенланда» і здобула 4,82% голосів і 2 мандати. Цього ж року у Штірії за партію віддали свої голоси 1,74% виборців [16].

Головні висновки. Підсумовуючи, варто відзначити загальну радикалізацію електоральних преференцій австрійського суспільства. Спільний результат крайніх правих політичних партій в Австрії протягом останніх десятиліть лише зростає. Найбільшу частку голосів отримує саме Партія свободи Австрії. У час загострення проблеми імміграції виборці віддають перевагу саме найстабільнішій політичній силі, яка розглядається як спроможна протистояти «засиллю чужинців» і зберегти національну ідентичність. Ця партія вважається здатною протистояти і союзу Соціал-демократичної партії Австрії та Народної партії Австрії, який знову править країною, починаючи з 2007 р. Водночас, схильність голосувати за нові крайні праві політичні партії свідчить про те, що Партія свободи Австрії не повною мірою відповідає потребам електорату і, навіть у разі зникнення тих партій, які сьогодні кидають їх виклик, можна прогнозувати виникнення нових, які впливатимуть на політичний порядок денний австрійського суспільства.

Перспективи використання результатів дослідження. Враховуючи прагнення нашої держави до європейської інтеграції, необхідно, щоб ті питання, які розглядаються у межах європейської політичної науки, належним чином вивчалися і українськими політологами. Науковий аналіз крайніх правих політичних партій, насамперед, у тих державах, де ця група політичних партій виникла та зароджувалась, сприятиме кращому розумінню партійно-політичної ситуації в країнах Європейського союзу, тому дана стаття покликана активізувати подальші наукові розвідки з даної проблематики.

Література

1. Ignazi P. *Extreme right parties in Western Europe* / Piero Ignazi. — Oxford: OUP Oxford, 2006. — 310 p.
2. Wahlen und Volksbegehren [Elektronische Ressourcen] // Bundesministerium für Inneres. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.
3. Ignazi P. *Extreme right parties in Western Europe* / Piero Ignazi. — Oxford: OUP Oxford, 2006. — 310 p.
4. Wahlen und Volksbegehren [Elektronische Ressourcen] // Bundesministerium für Inneres. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.
5. Там же.
6. Ignazi P. *Extreme right parties in Western Europe* / Piero Ignazi. — Oxford: OUP Oxford, 2006. — 310 p.
7. Mudde C. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* / Cas Mudde. — Cambridge: Cambridge University Press, 2013. — 274 p.
8. Wahlen und Volksbegehren [Elektronische Ressourcen] // Bundesministerium für Inneres. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.
9. Gruber O. *Campaigning in radical right heartland: The politicization of immigration and ethnic relations in Austrian general elections, 1971-2013* / Oliver Gruber. — Vienna: LIT Verlag, 2014. — 238 p.
10. Wahlen und Volksbegehren [Elektronische Ressourcen] // Bundesministerium für Inneres. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.
11. Programm des Bündnis Zukunft Österreich [Elektronische Ressourcen] // Bündnis Zukunft Österreich. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: http://www.bzoe.at/images/pdf/programmwurf_bzoe.pdf (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.
12. Grundsatzprogramm [Elektronische Ressourcen] // Team Stronach. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: <http://www.teamstronach.at/themen/parteiprogramm-pdf> (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.
13. Wahlen und Volksbegehren [Elektronische Ressourcen] // Bundesministerium für Inneres. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.
14. General elections in Austria: another grand coalition? [Electronic resource] // Robert Schuman

Foundation. — Electronic data. — Mode of access: <http://www.robert-schuman.eu/en/eem/1451-general-elections-in-austria-another-grand-coalition> (viewed on June 15, 2015). — Title from the screen.

15. Stronach seen quitting Austrian politics next week [Electronic resource] // Reuters. — Electronic data. — Mode of access: <http://www.reuters.com/article/2014/01/17/us-austria-politics-stronach-idUSBREA0G0R620140117> (viewed on June 20, 2015). — Title from the screen.

16. Wahlen und Volksbegehren [Elektronische Ressourcen] // Bundesministerium für Inneres. — Elektronischen Daten — Zugangsmodus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx (am 17 June 2015 angesehen). — Titel von der Bildschirm.

Грымская М. И. Крайние правые политические партии Австрии: преодолевая эффект Хайдера. — Статья.

Аннотация. Охарактеризована сущность так называемого «эффекта Хайдера» как одного из основных факторов роста электоральной поддержки Партии свободы Австрии. Раскрыта история становления партии и намечены ее идеологические основы. Представлены другие крайне правые политические партии Австрии и освещена специфика их функционирования.

Ключевые слова: идеология, политические партии, крайне правые политические партии, Австрия, Демократическая прогрессивная партия, Национал-демократическая партия, Партия свободы Австрии, Альянс за будущее Австрии, Команда Штронаха за Австрию.

Grymska Marta. Far right political parties in Austria: overcoming the Haider effect. — The Article.

Summary. So called “Haider effect” as one of the main factors for growth of Freedom Party of Austria electoral support is characterized. The history of party establishment and its ideological principles are outlined. Other far right political parties in Austria are described and the peculiarities of their operation are highlighted.

Keywords: ideology, political parties, far right political parties, Austria, the Democratic Progressive Party, the National Democratic Party, the Freedom Party of Austria, the Alliance for the Future of Austria, Team Stronach for Austria.